

ACHIZIȚII NOI

Noi documente în patrimoniul F.A.S. Dolj

În ultimii ani tezaurul de documente aflat în depozitele de la Craiova s-a îmbogățit prin preluarea de la organizații socialiste și de la persoane fizice a peste 650 m.l. arhivă.

Rezultatele se datorează atenției date pregătirii și preluării documentelor instituțiilor administrației de stat, din perioada 1948—1968, care oglindesc activitatea eroică desfășurată de masele populare sub conducerea P.C.R. pentru îndeplinirea sarcinilor din etapa revoluției socialiste. Astfel, de la fostul Sfat popular regional Oltenia au fost preluate secțiile : agricolă, cultură și artă, drumuri, financiară, gospodărie comunală, învățământ, muncă și salarii, planificare, prevederi sociale, organizatorică și altele care totalizează până în prezent 529 m.l. cu 24.529 u.a.

Dintre acestea, de o importanță deosebită sînt documentele secției agricole și secției organizatorice deoarece oglindesc procesul complex de transformare socialistă a agriculturii, de trecere de la agricultura rudimentară moștenită de la vechiul regim la agricultura modernă, bazată pe proprietatea cooperatistă, socialistă, pe cele mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii¹.

Aspecte revelatoare pentru cunoașterea procesului de cooperativizare a agriculturii, de analiză a structurii culturilor, a dinamicii creșterii producției agricole, precum și cu privire la schimbările esențiale survenite în viața țărănimii muncitoare se mai găsesc în fondurile arhivistice create între anii 1950—1968 și preluate de la Sfatul popular raional Băilești (76,6 m.l.) și de la zece primării comunale. În documentele fondurilor amintite pot fi studiate informații prețioase cu privire la evoluția învățămîntului și culturii, numărul de locuințe nou construite, electrificarea satelor, creșterea permanentă a veniturilor populației din domeniul rural etc. Importanța lor este demonstrată de orientarea cercetării științifice spre problematica acestei perioade și de faptul că pentru a răspunde îndemnului secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se aborda studii care „să ducă la mai buna înțelegere a drumului străbătut de poporul nostru, sub conducerea partidului, în îndeplinirea socialismului”² din ce în ce mai mulți cercetători le solicită la sala de studiu.

Printre documentele care vor face de asemenea obiect de studiu sînt și cele preluate de la unele întreprinderi industriale din Craiova. Amintim fondurile arhivistice ale fabricilor „Progresul”, „Arta lemnului”, „Octombrie roșu”, „11 iunie”, „Metalurgica”, și „Flacăra”, nu numai pentru datele privind structura și volumul producției, evoluția personalului muncitor cu toată problematica pe care o implică, ci și pentru faptul că oglindesc mersul industrializării, saltul uriaș pe care l-a făcut în anii socialismului această zonă rămasă în urmă în regimul trecut.

Viața politică este prezentă de pildă prin unități arhivistice care cuprind documente ce se referă la activitatea Frontului Național Democrat în Oltenia (1944), a Partidului Național Popular (1946—1948) și a Uniunii Patrioților (1945).

Printr-o fericită colaborare între filială și organele locale de conducere a învățămîntului au fost preluate în această perioadă fonduri școlare, dintre care merită evidențiate pentru vechimea și importanța lor cele provenite de la Școala primară de băieți „Ion Eliade Rădulescu” din Craiova (1860—1954) și Școala primară de fete „Ștefan Romăneanu” (1892—1954).

Tezaurul arhivistic craiovean s-a îmbogățit deopotrivă cu achiziții și donații de la persoane fizice, de la mai mulți cetățeni din județ care au dovedit prin gestul lor o înaltă ținută civică și patriotică. Printre cei care au făcut donații recente evidențiem pe Dumitru Căprănoiu și Constantin Oancă, membri de partid

¹ Arh. St. Dolj, fond Sfatul popular raional Oltenia, secția agricolă, dosarele 28/1952, 528/1953, 60/1954, 524/1954, 276/1955 ș.a.

² Nicolae Ceaușescu, *Raport cu privire la stadiul actual al edificării socialismului, la realizarea planului național unic de dezvoltare economico-socială, la programele speciale și la măsurile pentru îndeplinirea cu succes a cincinalului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului*, prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 16 decembrie 1982, Edit. politică, București, 1982, p. 37.

cu stagiu din ilegalitate, care ne-au prezentat din proprie inițiativă documente cu privire la activitatea personală și a organizațiilor comuniste din Oltenia pînă la 23 august 1944. Alături de ei se cuvine să menționăm pe Ecaterina Economu, Mira Nicolaescu-Ploșșor, Elena, Măruța, Elena Nicolin, Rodica Zăgărin, Iancu Atanasescu, Mihail Bălăianu, Mihai Chiriță, Mihail Popp și alții care au depus la filială documente aparținînd prin valoarea lor Fondului Arhivistic Național.

În mod deosebit se detașează documentele create de Comisia monumentelor istorice secția Craiova, aflate mult timp în grija urmașilor fostului arhitect Iancu Atanasescu (598 dosare, 191 planuri și schițe, 230 fotografii și plăci fotografice)³. Acest fond donat cuprinde informații prețioase referitoare la evoluția arhitecturii laice și religioase din Oltenia, precum și date despre istoria neamului, așa cum sînt consemnate în unele documente care înregistrează și analizează descoperirile arheologice din zona Olteniei, luptele poporului român pentru libertate națională și socială desfășurate pe meleagurile Olteniei, sistemele de apărare împotriva cotropitorilor străini și altele.

În sprijinul afirmațiilor noastre stau mărturie: harta întocmită de arhitectul Iancu Atanasescu, intitulată „Oltenia romană”, în care sînt localizate castrule, așezările urbane și rurale, băile romane și termele, tezaurele monetare descoperite pe teritoriul Olteniei, valorile de apărare investigate sau cele știute dar necercetate, drumurile romane studiate sub toate aspectele sau cele rămase, la acea dată, încă sub forma de obiect de cercetare pentru viitor și alte aspecte, precum și un număr însemnat de mape cu planuri și schițe privind castrulele Drobeta, Sucidava, Romula, Caracal ș.a. Tot aici mai există o hartă a monumentelor din județul Dolj, în care sînt localizate 52 de obiective după următoarea structurare: monumente istorice, de arhitectură, religioase, sociale, feudale, funerare și comemorative, precum și o hartă a orașului Tg. Jiu din perioada 1812—1840 în care sînt localizate 42 de case și biserici reprezentative pentru acea perioadă.

Importante pentru cunoașterea istoriei sînt și cele două planșe întocmite de generalul M. Dragomirescu, care conțin date privind luptele pentru neatîrnare desfășurate la Rovine (1394), localizată lingă Craiova; în pădurea Radovanului pe Desnăuți, unde o oaste a lui Mihai Viteazul comandată de banul Udrea s-a împotrivit de asemenea turcilor; revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu și altele.

O mare parte din fond — 89 dosare — cuprinde documentele care privesc restaurarea caselor și culelor feudale din Almăj, Băbenii de Olteț, Borăscu, Brabova, Bujoreni, Broșteni, Calopăr, Cernătești, Curtișoara, Foișoru, Gorunești, Tatomirești, Cerneți, Strejești, Tg. Jiu etc., turnurile medievale Hotărani, Jitianu, Bucovăț, Zăvalu și conacele boierești declarate monumente de arhitectură: Stan Jianu din Preajba, Cornea Brăiloiu din Negoiești, Glogoveanu din Craiova, Nicolau din Coșoveni, Casa Filișanu, Hanul Beharca ș.a.

Pentru istoria locală și a orașelor țării o valoare deosebită au planurile Craiovei, cele 485 planșe indicînd anumite zone ale urbei, mapele privind străzile craiovene, evidența hanurilor, restaurarea Caselor Băniei și a hanului Hurezu, schițele și fotografiile care înfățișează importante monumente de arhitectură din Craiova ca Palatul Justiției, Palatul Prefecturii, clădirea colegiului „Nicolae Bălcescu” și altele.

Cercetătorul trecutului istoric va găsi în dosarele fondului date referitoare la descrierea și la acțiunea de restaurare a monumentelor istorice și de arhitectură de la Arcești, Amărăștii de Jos și de Sus, Balș, Caracal, Căluui, Comanca, Celaru, Cioroiu, Dăbuleni, Dobriceni, Greci, Fălcoiu, Gura Padinii, Morunglav, Popinzălești, Redea, Rusănești, Racoviță, Șoprilița, Radomir, Tărtăl și altele din județele Dolj și Olt; Baia de Aramă, Bistrița, Busu, Cernaia, Cerneți, Cosavăț, Corcova, Cujmir, Gura Motrului, Izvoralu, Lupsa, Obîrșia, Ostrovu Mare, Padina, Rogova, Strehaia, Traianu, Vîrciorova, Topolnița etc. din județul Mehedinți; Capul Dealului, Cozia, Căzănești, Dobrușa, Drăgășani, Govora, Ocnele Mari, Șerbănești, Rm. Vlcea, Zătreni și din multe alte localități ale județului Vlcea; Brasteni, Gura Motrului, Peșteana, Polovragi, Tismana, Tg. Jiu, Țicleni etc. din județul Gorj.

Arhitectul Iancu Atanasescu nu s-a limitat numai la întocmirea unor documentații de restaurare a obiectivelor mai sus amintite. Lucrările create se constituie într-un adevărat studiu al evoluției arhitecturii de-a lungul timpului. Schița bisericii mănăstirii Tismana, de pildă, cuprinde șase variante, începînd cu planul construcției din secolele IX—X și terminînd cu cel din anul 1853.

³ Victor Chiriță, *Documente privind activitatea Comisiei monumentelor istorice deținute de Filiala Arhivelor Statului Dolj*, în „Revista muzeelor și monumentelor — monumente istorice și de artă”, nr. 2/1982, p. 64—65.

Fondul prezentat depășește ca importanță cadrul zonei istorice a Olteniei pentru care a avut atribuții Comisia monumentelor istorice din Craiova, deoarece cuprinde documente de interes național și chiar internațional. Întilnim planuri și schițe privind descrierea și restaurarea cetății Timișoarei, a curții domnești de la Tîrgoviște, a bisericii domnești din Curtea de Argeș și altele.

Sub titlul „Biserici bazilicale bizantine. Cultul slavo-bulgar“ arhitectul Iancu Atanasescu a întocmit câteva schițe referitoare la Biserica cruciformă în „T“ de la Terpezița — Tîrnava din R. P. Bulgaria, în variantele construcțiilor din anii 1290—1298 și 1371—1393 și la edificiul din anii 1257—1297 al Bisericii „Aspenie-Bogorodîște-Nicopol“ tot din R. P. Bulgaria.

Specialistul în domeniul culturii sau care se ocupă de bunurile de patrimoniu poate beneficia de existența evidenței și a descrierii pe fișe tip, a unui număr de peste 1 000 de monumente istorice și de arhitectură. Sistemul de evidență din trecut nu se deosebește prea mult de cel din prezent. Fișele conțin date prețioase datorită conștiințozității și competenței profesionale cu care au fost întocmite. Numai pentru monumentul istoric „Casa Băniei“ din Craiova spre exemplu s-a întocmit un istoric de 10 file, iar totalul documentelor de evidență numără 25 de file. Fiecare lucrare de evidență, constituită ca unitate arhivistică de sine stătătoare, reprezintă un complex de documente cuprinzând planuri, schițe și fotografii ale obiectivului respectiv.

Toate categoriile de izvoare istorice prezentate mai sus se completează în mod fericit cu bogata corespondență purtată de Comisia monumentelor istorice — secția Craiova, prin președintele ei arhitectul Iancu Atanasescu, cu Mitropolia Olteniei, cu o serie de instituții de artă și cultură beneficiare sau fundații anume constituite pentru ridicarea sau restaurarea unor edificii.

Cuprinzătoare și importantă este donația cetățeanului Mihail Popp din Craiova care în cele 600 u.a. a adunat zapise, contracte de arendare și învoielii agricole, liste de locuitori învoiți, limitări de moși ș.a.m.d., conținând informații de natură social-economică de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și din primele două decenii ale secolului nostru referitoare la satele Padea și Drănic din județul Dolj.

Documentele de la Elena Nicolin oferă posibilitatea de a urmări viața unui alt sat al Olteniei, Golfinu Romanățului, în perioada 1804—1936.

Donația Elenei Măruța, constituită din aproximativ 300 documente, pune în lumină activitatea neobositului profesor craiovean Teodor Măruța, personalitate marcantă a vieții cultural-științifice a Craiovei după 23 august 1944.

Nu mai puțin importante sînt și cele 48 de scrisori și fotografii din perioada 1922—1959 păstrate și oferite de Mihnea Farago filialei pentru a înlesni istoricilor literaturii descifrarea vieții și activităților desfășurate de poeta Elena Farago și de Coca Farago, fiica acesteia. Epistolele și documentele fotografice de la Mihnea Farago se adaugă fondului existent deja în depozitele noastre.

Actul de înaltă conștiință socialistă realizat de toți colaboratorii noștri care au donat sau au depus la filiala Dolj atîtea documente importante se va înscrie și ca un act revelator de cultură. Dorim să le mulțumim și pe această cale pentru grija față de documentele trecutului și pentru înțelegerea semnificației Patrimoniului Cultural Național.

Totodată facem un apel călduros către toți deținătorii de documente care aflînd de rosturile acțiunii noastre, vor dori să sprijine dezvoltarea culturii încredințînd Arhivelor Statului izvoarele istorice pe care le dețin. Socotim răspunsul lor ca o manifestare de înalt patriotism.

VICTOR CHIRIȚĂ